

Міністерство освіти і науки України
Український католицький університет
Факультет суспільних наук

Кафедра соціології

Дипломна робота на тему:

" Інформаційна війна та її прояви в медіа-просторі сучасної України"

Виконала студентка 4 курсу бакалаврату за спеціальністю "Соціологія",
групи – ССО-18Б Капраль Ярина Андріївна

Науковий керівник: доцентка кафедри соціології, кандидатка соціологічних
наук Козлова І.В.

Львів-2022

Зміст

Вступ	3
Розділ I. Теоретико-методологічна основа дослідження інформаційної війни в сучасній Україні	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
1.1. Інтерпретація ключових термінів	Error! Bookmark not defined.
1.2. Особливості інформаційної війни у соціумі та їх описи у вітчизняних та зарубіжних джерелах	Error! Bookmark not defined.
1.3. Основні процеси інформаційної війни	Error! Bookmark not defined.
Розділ II. Аналіз медіа-повідомлень як інструментів ведення інформаційної українсько-російської війни.....	22
Розділ III. Інформаційна війна в медіа. Період повномасштабного вторгнення.....	49
Висновки	50
Список джерел і наукової літератури	
Додатки варіант	

Вступ

На даний момент у світі спостерігається вагомий вплив інформації на суспільство та всі процеси. Це простежується від її поширення та проникнення у різні сфери та види діяльності до ознайомлення та прочитання через інтернет та інші ресурси. Оскільки інформація може слугувати інструментом впливу та часто має певну цінність, її використовують й у такому процесі як війна. Ця тема є як ніколи актуальна в українських реаліях, адже, попри війну, як військовий конфлікт через окуповані Росією території та збройне протистояння між Росією та Україною застосовується також інша війна, інформаційна, що несе велику загрозу зміні свідомості громадян України та здатна впливати на формування думки читачів медійних повідомлень.

Оскільки сучасні інформаційні канали здатні набагато швидше передати інформацію до великої кількості користувачів, ніж це було у минулому, багато осіб та груп різного походження використовують цю можливість, часто ще й в особистих, зокрема й маніпулятивних цілях. В Україні, в більшості соціальних мереж та інтернет-платформах є дозвіл на публікації різного характеру, що дозволяє надавати інформацію та відповідні заголовки, новини та факти різним джерелам впливу без перевірки та підтвердження правдивості різного роду інформації. Варто також згадати, що більшість телеканалів, літературних видань та програм з розбіжним контентом належать певним особам, що часто стає причиною на прояв певної суб'єктивності у цих фактах та новинах, які вони транслюють, друкують, озвучують чи декларують назагал.

Українське суспільство використовує різні інформаційні джерела для власних цілей, проте не кожен розуміє наслідки, які можна отримати: зокрема це може мати вплив на громадянську позицію, історичні та політичні події, сприйняття та формування думки стосовно певних осіб, груп індивідів або ж їх вчинків.

До теми інформації та якою є її роль та шляхи прояву звертаються й за кордоном. До прикладу, у багатьох американських джерелах висвітлено деталі інформаційної війни та певні особливості її процесів. Оскільки російсько-українська війна триває з 2013 року, станом на 2022 багато українських спеціалістів та авторів з різних сфер звертались до теми інформаційної війни, її мети, загроз та особливостей, що дало змогу детальніше зрозуміти ключові моменти та дізнатись, яка її роль у суспільстві та які можливі наслідки від її діяльності.

Станом на сьогодні інформація може бути використана задля досягнення будь-яких цілей та створює умовне поле, в якому вона перебуває та поширюється. Як наслідок, тепер з'явилося таке поняття як “інформаційний простір”. Саме тому дедалі більше в Україні та світі загалом дана тема є доволі актуальною та підлягає аналітиці та різного роду міркуванням з сторони зацікавлених у цьому осіб. Цими особами можуть бути як представники, які досліджують цю тематику у наукових цілях, так і ті, хто бажає отримати певні факти та методи функціонування інформації для досягнення певної мети та інтересів особистого характеру.

Мета дослідження: характеристика інформаційної війни, її прояви та наслідки в медіа-просторі України

Відповідно до мети, що є зазначена вище, виникає ряд завдань, що варто розкрити у цій дипломній роботі:

- здійснити теоретичну інтерпретацію ключових понять “інформація”, “інформаційна війна”, “медіа”;
- розкрити мету та завдання інформаційної війни на загал та в контексті українсько-російської війни;
- розглянути роль інформації у війні та її наслідків у соціумі;

- дослідити, як саме проявляється інформаційна війна в українському медіа-просторі

Об'єкт дослідження: за критерієм носія проблеми: українські та російські публікації в медіа (інтернет-ЗМІ)

За критерієм загальної проблеми: явище інформаційної війни в сучасному медійному просторі

Предмет дослідження: інформаційні прояви російсько-української війни

Для розкриття теми дипломної роботи було проведено власний контент-аналіз та проаналізовано вже наявний на цю тематику задля отримання кількісних та якісних даних. Аналіз отриманої інформації відбувся у вигляді відбору українських та російських публікацій, подання ключових ідей у вигляді цитат, конотацій та інтерпретації тексту, що допомогло виділити важливе для підтвердження або ж спростування ряду гіпотез та доповнити дипломну роботу актуальним матеріалом.

Розділ I. Теоретико-методологічна основа дослідження інформаційної війни в медіа у сучасній Україні

Проблема інформаційної війни була розглянута в глобальному масштабі та описана у дослідженні вчених з Принстонського університету Дієго Мартіна та Джейкоба Шапіро, які проаналізували 53 кампанії іноземного впливу через соцмережі на 24 країни у період з 2013 до 2018 року та надали інформацію про те, що Росія причетна до інформаційного впливу у соцмережах в Україні. (Shapiro, Jacob N. (2019). Trends in Online Foreign Influence Efforts. ESOC Publications.)

До теми інформаційної війни та її особливостей (зокрема й в контексті ситуації сучасної України) звертались у своїх роботах багато українських вчених, до прикладу Требін М., Смола Л., Стадник А., Сасин Г., В. Погрібна В., Танчин І., Горбань Ю., Москалик Г., Рущенко І. та ін.

Загалом поява терміну “інформаційної війни” є абсолютно очевидною, оскільки війна в різний час набувала різних форм, видозмінювалась та містила в собі багато ключових моментів, що відображали сутички як у військовому, так і в особистісному плані. Теперішні війни стали пристосовані до сучасних реалій. Відповідно до них помінялись форми ведення війни та, як наслідок, використання інформації стало одним із найбільш успішних та швидких розповсюджень поширення новин, подій та певних ситуацій задля досягнення певних цілей. З появою медіа-простору це стало можливим назагал та прискорило процеси появи, публікування та розповсюдження інформації в медіа-просторі.

Згідно українських джерел та наукової літератури, що є використані у роботі, можна сформулювати тезу про те, що інформаційна війна, медіа-війна є однією з найбільш небезпечних та впливових, адже, в більшості, вона готує людей на підсвідомому рівні до формування (а інколи й змін) думки чи оцінки щодо чогось. Ця відбувається з приховуванням безпосередньо про цілі, плани чи

мету публікації цієї інформації, задля якої продумано стільки маніпулятивних ходів та новин. Здебільшого вони містять посил, орієнтований на громадськість або якусь частину та дестабілізацію її думок, поглядів та очікувань. В загальному розгляді зарубіжних та вітчизняних джерел простежується факт, що інформаційна війна є найскладнішою у плані розуміння наступних ходів інформацією, адже все залежатиме від інтересів зацікавлених сторін.

У своїх роботах такі вчені як Ю. Горбань, Л. Смола та ін. розкривають важливу роль пропаганди в інформаційній війні. Вона часто несе ключову цінність і здатна впливати найбільше. На прикладах та аналітиці російсько-української війни постає низка вагомих факторів, що вказує на інформаційне втручання в українське суспільство з боку Росії, а також дає змогу дійти до власних, узагальнюючих висновків стосовно цієї теми. Підтвердженням є аналіз каналів медіа та оцінка публікацій і контексту, в якому вони подані.

Варто згадати, що з 2000 років в Україні піднімалась тема охорони інформації та її кіберпростору. До прикладу, у літературі з темами про тероризм та практики боротьби з ним (зокрема, оперативно-розшукова характеристика тероризму, організація і тактика боротьби), вказаний перелік пріоритетних завдань задля охорони інформації в українському суспільстві :

“Одним з важливих напрямів інформаційної політики є створення загальної системи охорони інформації. Це питання дуже тісно пов'язане з новітнім різновидом тероризму – кібертероризмом. У згаданому аспекті слід розглядати наступне коло заходів:

Моделювання інформаційної війни є одним з методів забезпечення національної безпеки України в інформаційній сфері

Як одне з пріоритетних завдань потрібно вважати створення самостійного кіберпростору України, який у перспективі може бути інтегрований до

європейського та світового кіберпростору, що забезпечить ефективну інформаційну та пропагандистську діяльність держави

Розроблення системи інформаційного супроводження антитерористичної діяльності держави

Проведення інформаційних операцій різної інтенсивності щодо унеможливлення існування терористських організацій

Моделювання інформаційних війн проти України та відпрацювання заходів щодо їх превенції та мінімізації негативних наслідків” (Ліпкан В., Никифорчук Д., Руденко М. (2002). Боротьба з тероризмом.)

1.1. Інтерпретація ключових термінів

Англомовні джерела дають широке та багатогранне визначення терміну інформаційної війни, оперуючи поняттями, які не використовуються українськими ресурсами: "Information Warfare is any action to Deny, Exploit, Corrupt or Destroy the enemy's information and its functions; protecting ourselves against those actions and exploiting our own military information functions"

"Інформаційна війна - це будь-які дії, спрямовані на відмову, експлуатацію, пошкодження або знищення інформації ворога та функції; захищаючись проти цих дій та експлуатації власних військових інформаційних функцій." (What is Information Warfare? Col Andrew Borden, USAF (Ret.)

Як зазначає Я. Малик, згідно історичних поглядів - поняття “інформаційна війна” ввів у науковий обіг американський дослідник М. Маклюен, який проголосив тезу “Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації” (Малик, Я. (2015) Науковий вісник. “Демократичне самоврядування” Вип. 15)

М. Требін розглядає війну в українському контексті та дає наступне визначення поняття інформаційної війни: “У сучасному розумінні війна - це суспільно-політичне явище, пов'язане з корінною зміною характеру відносин

між державами і націями і переходом протиборчих сторін від застосування невійськових, ненасильницьких форм і способів боротьби до прямого застосування зброї та інших насильницьких засобів збройної боротьби для досягнення певних політичних та економічних цілей.” (Требін, М. (2015). Серія “Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. №1148, 30-32.)

У даному джерелі є зафіксований доволі важливий факт про те, що війна є соціальною діяльністю людини, що, на мою думку, є дуже доречно вказано, адже саме слово “діяльність” означає тривалий процес з певними притаманними їй особливостями та наслідками. У контексті йдеться також про те, що інформаційна війна - це форма конфлікту, яка атакує інформаційні системи безпосередньо як засіб для нападу на знання чи певні переконання супротивника.

Інформаційна війна може бути розглянута також як складова більш широкого та всеохоплюючого комплексу ворожої діяльності - мережевої війни чи кібервійни або ж вона може здійснюватися як єдина форма ворожої діяльності.

В англійських джерелах виникає термін, що дедалі частіше використовується при згадках українського медіа-простору, а саме – інформаційні атаки. В українських літературних ресурсах він використовується зрідка, натомість іноземні джерела даний термін фігурує доволі часто і використовують його у широкому спектрі тем та різних житєвих сфер. Роль інформаційних атак полягає у тому, що вони діють, маючи на меті спрямування суто на знання чи системи переконань суперників. Здебільшого вони є спрогнозованими та містять фрази, факти та інші інформаційні посили, які використовують цільово задля досягнення переслідуваних цілей та мотивів.

Також важливою їх складовою є те, що вони можуть бути спрямовані на фізичне знищення майна або бойового обладнання, або на вбивство людей, що

може мати непередбачені наслідки. Інформаційна атака в результаті може не мати того бажаного ефекту, який було початково у неї закладено, або ж навіть мати такі небажані наслідки, що ініціатор даної атаки буде шкодувати, що вона була здійснена першочергово. (A Theory of Information Warfare by Col Richard Szafranski, published in Airpower Journal - Spring 1995)

Інформаційна війна була б неможливою для вивчення її особливостей та характерних проявів без ключового складника даного терміну, а саме – інформації. В українському контексті (якщо розглядати Законодавство України) цей термін має наступне визначення: “Інформація — сукупність відомостей, знань і повідомлень про об’єкти, явища і процеси.” (Законодавство України. Постанова Кабінету Міністрів України; Концепція від 20.01.1997 № 40).

На даний момент, згідно Законодавства, термін "інформація" означає дані в будь-якій формі, незалежно від того, чи були вони піддані обробці або аналізу, а також документи, звіти й інші повідомлення в будь-якій формі, включаючи їх електронні, завірені або засвідчені копії” (Законодавство України. Угода Кабінету Міністрів України; США; Міжнародний документ від 23.05.2016)

Тлумачення даного слова показує, що для сучасних реалій інформація є важливим механізмом до прийняття дій, аналізу певних ситуацій та відслідковування подій та фактів, що може впливати на органічне перебування у соціумі та формування особистих знань.

Більш того, згідно Конституції, Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, що, зокрема, надає громадянам певні права та свободи.

Це є одним з найважливіших показників у проявах свободи слова та розповсюдження інформації загалом, що дає можливість поширенню інформації у різному виді.

Натомість в англомовних джерелах у тлумаченні терміну “інформація” є присутнім та використовується також досвід праці індивідів, що мають дотичність до цієї теми. До прикладу, полковник Ендрю Борден (повітряно-космічні енергетичні хроніки), у ході пояснення інформаційної війни, зокрема й з математичної сторони також зазначає, що основна ідея полягає в тому, що інформація не збирається, не зберігається, не переміщується та не використовується для зменшення невизначеності.

Інформація формується в процесі зменшення невизначеності для прийняття рішень. “Інформація - це зменшення невизначеності, що вимірюється в бітах.” (What is Information Warfare? Col Andrew Borden, USAF (Ret.), Air & Space Power Chronicles, November 1999)

1.2. Особливості інформаційної війни у соціумі та їх описи у вітчизняних та зарубіжних джерелах

В українських авторів можна зауважити, що, аналізуючи ситуацію в Україні та події в країні, починаючи із 2013 року, саме пропагандистська діяльність і є центральним методом інформаційної війни, адже з неї і починається маніпулятивна діяльність. Прослідковується деталізація у певних ресурсах, але не вказуються чіткі приклади та наслідки тих чи інших платформ.

На прикладі російсько-української війни виокремлено напрям пропагандистської діяльності: “ЗМІ, наочна агітація, мітинги, література, освіта, мистецтво, виховання (у культових закладах (церкви, релігійні організації), громадських організаціях); – вплив через інтернет: сайти, файлообмінники, фейкові сайти та організації («Міжнародна Група Інформації за злочинами проти особи» (IGCP) статті, блоги, Instagram; – соціальні мережі: фейкові сторінки (фото), модераторські групи («боти із Ольгіно») для блокування антиросійських блогерів та негативного коментування публікацій; фейкові особи («іспанський диспетчер»); – онлайн-медіа: «Информационное сопротивление оккупантам» (inforesist.org); «Русская весна» (rusvesna.su);

«НОВОРОССИЯ – наша земля!» (novorossiya.info); «Новости независимой Украины» (uafree.ru); «Я украинец» (euromaidanu.net); – зміна контенту в інтернеті (онлайнциклопедії, National Geographic тощо); – вплив на інформаційний простір західних країн: вуличні акції (демонстрації), заангажовані експерти, «авторитетні» журналісти, науковці, телеканал “Russia Today”; – кібер-війна; – окремі інформаційно-психологічні операції.” (Смола, Л. (2016). Інформаційна війна Росії: особливості, інструменти та об’єкти впливу. Наукові записки інституту журналістики. КПІ, Том 61. листопад-грудень, 80.)

Даний перелік показує, як інформаційний простір може наповнюватись цілеспрямованим контентом та маніпулятивними групами осіб задля поширення певного роду контенту, відслідковування посилу інформації, змін емоційного фону та коригування новин, що висвітлюють те, що відбувається та трансляція відібраного матеріалу для контролю та переслідування певних інтересів.

Зокрема, також, українські джерела зосереджують увагу на одній з найважливіших аспектів війни, що може впливати своїм змістом на вплив та зміну людської свідомості чи громадської думки: “Одним із головних методів ведення інформаційно-психологічної війни є пропаганда, тобто поширення різних політичних, філософських, наукових, художніх, інших мистецьких ідей з метою упровадження їх у громадську думку та активізації і тим самим використання цих ідей у масовій практичній діяльності населення. Водночас до пропаганди належать повідомлення, які поширюються для справляння вигідного впливу на громадську думку, провокування запрограмованих емоцій та зміни ставлення до певної ситуації або поведіння певної групи людей, безпосередньо чи опосередковано вигідного організаторам.” (Горбань, Ю. (2015). Інформаційні технології. Вісник НАДУ 1’, 136-140.)

В англomовних джерелах: "Інформаційна війна - це будь-які дії, спрямовані на відмову, експлуатацію, пошкодження або знищення інформації ворога та функцій; захищаючи проти цих дій та експлуатації власні військові інформаційні функції ". (What is Information Warfare? Col Andrew Borden, USAF (Ret.), Air & Space Power Chronicles, November 1999)

В контексті інформаційної війни проявляється інноваційна агресія, що є прихованою на початкових етапах, що і є зазначено в розгляді онлайн простору соціальними комунікаціями.

Це створено з цілком очевидною для агресора метою, адже потрібно розпочати вплив, розподіливши різний матеріал по цільових аудиторіях, відповідно до того інтернет-простору та інформаційних майданчиків, за якими слідкують, яким довіряють та визнають з них новини та певні оновлення з різних сфер життя.

Серед найбільш відомих, типових прикладів інтернет-майданчиків цих форматів є:

1. Вікіпедія — вільна багатомовна енциклопедія
2. Google Maps — Google-карти
3. Flickr — он-лайн-фотоальбом
4. del.icio.us — он-лайн служба закладок
5. Netvibes — персональний десктоп
6. Digg.com — ресурс новин
7. Pligg — web 2.0 CMS
8. Quintura — візуальна пошукова система з інтуїтивною картою

підказок

9. Live Journal — сервіс для ведення блогів

10. Youtube — відео сервіс

11. MySpace — Сайт мережових співтовариств

12. Last.fm — музичне співтовариство

13. Ucoz — web-сервіс для створення сайтів (Курбан, О. (2016). с.218.)

Через дані, які формуються та отримуються з їх похідних джерел, продукуються у виді медіа-вірусів, що розглядаються як інформаційні носії (події, скандали, чутки, діяльність організацій та окремих осіб), що несуть у прихованому вигляді завуальовані ідеї та меседжі, які є розповсюдженими в українському спектрі інформації.

З даного списку можна сформулювати наступні висновки:

- інтернет-платформи, що розміщують різну інформацію, набувають певної специфіки відповідно до контенту, який публікується;
- у більшості випадків через різноплановість публікацій особа не розрізняє, чи справді ресурс містить об'єктивну інформацію
- через можливість редагування вдається відповідно до поставленої агресором мети інформувати або дезінформувати цільову аудиторію

Неодноразово дезінформація постає ключовим елементом в інформаційних маніпуляціях – про це часто згадується у зарубіжних наукових джерелах. Як приклад, була проведена уявна паралель між ситуацією України з Кримом та окупацією територій Грузії Росією у 2008 році. У джерелі згадувалось, що досвід Грузії як давньої жертви російської гібридної війни свідчить про те, що сучасний російський спосіб ведення війни не є новим явищем. Росія й надалі застосовує такі заходи як інформаційні операції та кібератаки. Однак сучасні технології, такі як кібернетичні можливості, використання соціальних мереж

та радіоелектронна боротьба, є новими можливостями для Росії підтримувати свою непрямую стратегію.

„Дезінформація була широко розповсюдженим інструментом, який використовували іноземні сили, які за допомогою фейкових новин та фальсифікованих фактів та історії намагалися поляризувати населення, нав'язуючи хибне сприйняття та страх та впливати на важливі процеси за допомогою маніпуляцій громадською думкою”. Ці дезінформаційні кампанії містили повідомлення проти НАТО, Європейського Союзу та певних соціальних груп, таких як ЛГБТ-спільнота.

Головне послання зі сторони російських інформаційних операцій полягає в тому, що інтеграція із західними інституціями шкодить традиційній грузинській ідентичності - що часто простежується й у публікаціях, ключовою темою яких є Україна та її шлях до євроінтеграції. Росія використовує різноманітні джерела, такі як соціальні медіа, ЗМІ, неурядові організації та політичні партії, щоб використати відсутність соціальної згуртованості в грузинському суспільстві. Важливим фактором є те, що держава підтримує та фінансує певні інформаційні майданчики з контентом, який вважає доречним до публікації. (G. Shaishmelashvili. (2021). Foreign police research institute. Analysis: Russia's permanent war against Georgia.)

Варто також відзначити й те, як реагують на такі дії зі сторони Росії за кордоном.

В англomовному джерелі було сказано, що у підході Росії до пропаганди відбулася помітна еволюція (цей новий підхід було зауважено під час анексії Криму в 2014 році).

Зокрема основні риси сучасної моделі російської пропаганди:

великий обсяг, багатоканальність

швидкий, безперервний та повторюваний

недостатня прихильність до об'єктивної реальності

відсутність вираженої прихильності до послідовності

У переважній більшості швидка, безперервна та повторювана пропаганда є успішною, бо перші враження мають здатність швидко закарбовуватись у людській свідомості. Повторення та безперервність ведуть безпосередньо до фамільярності, а фамільярність - до прийняття.

Зокрема, також, дезінформація може й справді бути ефективною для того, хто її поширює, адже люди часто є "пізнавально ліниві": через перевантаження інформацією на різні теми та зміст (особливо в Інтернеті) вони не завжди розуміють та визначають, чи справді нова інформація є надійною. Також люди часто погано розрізняють правдиву інформацію від неправдивої - або пам'ятають, що робили це раніше.

Зокрема іноземне видання також містить інформацію, яку не описують українські джерела, а саме про те, що довіру до джерел часто оцінюють на основі «периферійних сигналів», які можуть відповідати або не відповідати реальності ситуації. Ефір, що має вигляд правдивого ефіру новин, навіть якщо це насправді ефір, створений з метою пропаганди, може отримати такий самий ступінь довіри, як реальний.

(C. Paul, M. Matthews. (2016). The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model. Why It Might Work and Options to Counter It.)

1.3. Основні процеси інформаційної війни

Станом на 2022 рік, громадяни України можуть вільно висловлювати особисту позицію та озвучувати власну думку, інтереси, писати, поширювати та редагувати різного роду інформацію, а також мати доступ до інформації, що передається завдяки Інтернет-сайтам, мас-медіа та паперовим виданням.

Створено багато сайтів, що публікують інформацію з трактуванням та інтерпретацією різних подій, зокрема політичних та громадських.

Для громадян, читачів, що в ході російсько-української війни стають споживачами різного типу новин та стають основним показником того, наскільки правильна тактика агресора (в сучасних реаліях - Росії) на обрану ним цільову аудиторію (населення України). На даний момент виділяється низка завдань інформаційної війни, що відображаються, в основному, на темах авторитету держави, її досягнення у різних сферах, діяльність державних органів влади, рухів, світогляд населення та ін.

Ю. Горбань у своїй роботі підсумовує та виокремлює загальних п'ять основних засобів впливу в ході інформаційної війни, але вони також характерні для російсько-української війни:

- 1) дезінформування та маніпулювання;
- 2) пропаганда;
- 3) диверсифікація громадської думки;
- 4) психологічний та психотропний тиск;
- 5) поширення чуток. (Горбань, Ю. (2015). Інформаційні технології. Вісник НАДУ 1', 136-140.)

Декілька із завдань, що перелічує А. Малик:

- провокування соціальних, політичних, національно-етнічних і релігійних зіткнень;
- провокування, застосування репресивних дій з боку влади щодо опозиції;
- зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади та управління, інспірація помилкових управлінських рішень;

- введення населення в оману щодо роботи державних органів влади, підрив їх авторитету, дискредитація їх дій;
- ініціювання страйків, масових заворушень, інших акцій протесту та непокори;
- підрив міжнародного авторитету держави, її співпраці з іншими державами;
- створення чи посилення опозиційних угруповань чи рухів;
- дискредитація фактів історичної, національної самобутності народу; зміна системи цінностей, які визначають спосіб життя і світогляд людей;
- применшення та нівелювання визнаних світових досягнень у науці, техніці та інших галузях, перебільшення значення помилок, недоліків, наслідків хибних дій та некваліфікованих урядових рішень;
- формування передумов до економічної, духовної чи військової поразки, втрати волі до боротьби та перемоги;
- представлення свого способу життя як поведінки та світогляду майбутнього, які мають наслідувати інші народи;
- підрив морального духу (Малик, Я.(2015) Науковий вісник. “Демократичне самоврядування” Вип. 15)

Згідно опису А. Малика можна побачити, що інформаційна війна, перш за все, виокремлює негативний зміст, нівелює досягнення та нав'язує сумніви щодо фактів та змін в країні, що може спричинити подальшу переоцінку цінностей та зміну ставлення до багатьох важливих питань та проблем суспільного рівня.

Дана класифікація автора видається об'єктивною та застосовною адже, згідно сучасних реалій та ситуацій, в якій перебувають мешканці України, країна-

агресор керується цими завданнями інформаційної війни. Але варто також виділити факт наявності Майдану, під час якого моральний дух українців навпаки набув патріотичних рис та згуртованості. У цій ситуації не простежувалась змін громадянської позиції українців попри спроби російських ЗМІ вплинути на світогляд людей. Навпаки, більшість зрозуміли цінність власної свободи та країни та стали на захист своїх прав та можливостей.

Оскільки, на даний момент, інформація є в необмеженому доступі, то маловідомі події починають конструюватись не на користь державі та людям, що в ній проживають. І, як наслідок, люди втрачають довіру щодо дій влади, ситуацій, пов'язаних з політичним та економічним аспектами, історичним минулим або ж теперішніми обставинами. Відповідно до цього в людей цілісність, як народу, не є в пріоритеті та внутрішні конфлікти спричиняють втрату нормальної комунікації та прийняття рішень. Саме це і потрібно країні-агресору, адже таким чином вона відволікає увагу суспільства від доволі масштабних проблем, які можуть виникнути, як от, до прикладу, військове вторгнення, збройні масові конфлікти, а, натомість, фокусує на деталях, які послаблюють країну зсередини.

Оскільки в соціології розглядається поняття інформаційного простору згідно формування людської свідомості, громадської думки та спільноти, що дотична до тих чи інших соціальних інститутів та, безумовно, є під впливом новин та подій, що її оточують. Серед соціологів та вчених, що досліджували війну в контексті інформаційного простору, великий акцент був здійснений саме на роль інформації в ході війни, її вплив, мета та наслідки з соціологічної точки зору.

А. Стадник характеризує інформаційну війну в контексті соціології як комунікативну технологію впливу на масову свідомість та громадську думку, пояснює завдання інформаційної війни, опираючись у різносторонньому типі

мислення та поглядах громадян, що має негативні наслідки, адже йде супротив проти мирного життя і наступає початок конфлікту, в центрі якого люди, що мали б ідейно підтримувати та поважати один одного, починають відмежовувати спільне та знаходити відмінне, яке й ставлять за основу в даних інформаційних перепалках.

Завдання полягає в тому, щоб змусити маси діяти в потрібному суб'єкті інформаційної війни напрямку, навіть проти своїх інтересів, а в стані противника розколоти людей, змусити їх стати один проти одного. В інформаційній війні істотне значення має практичний досвід впливу на свідомість людей.” (Стадник, А. (2016). Інформаційна війна як комунікативна технологія впливу на масову свідомість та громадську думку №1 (129), 111-115.)

Об'єкти інформаційної війни є одним із центральних понять, адже саме на них вона здійснює найбільший вплив та змінює хід подій в країні. Для даного типу війни характерним є вплив на людську думку та свідомість, можливість управляти системами, що дотичні до людини та людської праці, саме тому людина, громадські організації, суспільство держави, ресурси, що містять дані, з яких отримується різного роду інформація, системи, які дотичні до надання новин громадянам є в центрі інформаційної війни та саме на них і є спрямований вплив інформаційної війни.

Об'єктами впливу можуть бути: інформаційно-технічні системи, інформаційно-аналітичні системи, інформаційно-технічні системи, які включають людину, інформаційно-аналітичні системи, які включають людину, інформаційні ресурси, системи формування суспільної свідомості та думки, яка базується на засобах масової інформації та пропаганди, а також психіки людини.

Головним об'єктом є людина та її свідомість, сприйняття інформації та її вплив. Саме тому громадська думка та вплив на неї є ключовим моментом в

інформаційній війні. І. Танчин розглядає із соціологічної точки зору у своїй роботі, описує її, як об'єкт у соціології: “Об'єктом соціології громадської думки є громадська думка як стан масової свідомості і як соціальний інститут. Характерними особливостями об'єкта є наступні: це явище, подія чи факт соціального життя, які тісно пов'язані з інтересами спільноти і мають високий ступінь актуальності (наприклад, можемо говорити про наявність громадської думки з приводу того, чи можна довіряти певному політикові...)” (Танчин, І. (2005). Соціологія. Львів: Українська академія друкарства.)

Також він пише, що “об'єктом громадської думки може бути тільки подія, явище чи факт або ж об'єктом соціології громадської думки можуть бути тільки ті події, явища і факти соціального життя, котрі є інформаційно доступними спільноті, яка є суб'єктом громадської думки. Оскільки він пише, що “характер отримуваної інформації виявляє вирішальний вплив на зміст і поширення громадської думки”, то саме цей фактор і сприяє початку інформаційної війни, адже якщо вплив є, особливо коли він негативний, то внутрішні зв'язки в країні починають слабшати, а люди перестають довіряти один одному та інформації, яка не відповідає їхньому баченню.

Думка автора спонукає на висновок, що доступна інформація формує суспільне бачення, зокрема, на прикладі українців можна зауважити, наскільки певні політичні та ін. переконання та погляди залежать від новин та їх розповсюдження.

Зіткнення з потужними чужими інформаційними і віртуальними ресурсами породжує значну небезпеку для українського інформаційного простору. Вона полягає у тому, що ресурси схильні до обслуговування чужих інтересів, які можуть збігатися, а можуть і не збігатися з власними. (Почепцов, Г. (2013). Інформаційний простір як ключовий для розвитку країни.)

Через масові поширення інформації з відсутністю її попередньої фільтрації є ризик порушення соціальної безпеки. (“це характеристика умов

життєдіяльності суспільства, що визначається стійкістю щодо впливу тих факторів, які створюють загрозу соціальної деформації та диспропорції у функціонуванні та розвитку людини, соціальної групи, інституту або суспільства в цілому”.) Фактори, що можуть мати негативний вплив, здебільшого, формуються з інформаційного середовища, яке в перспективі формує лише власні цілі та використовує суспільство для їх легшого досягнення. (Погрібна, В. (2014). Соціальні ризики як суспільний феномен: методологічні аспекти аналізу. № 4 (23). 210.)

Громадська думка при різному інформуванні, у результаті, не може бути одностайною та починається розмежування інтересів, політичних поглядів, бачення ситуацій та їх вирішення. Внутрішній конфлікт, що спричиняє повстання громадян як один проти одного, так і з зовнішніми чинниками додає переваг країні-агресору, яка може згодом використати це як слабкість держави, на яку спрямована інформаційна діяльність. Для неї маніпуляції та пропаганда створюють можливість досягнути певні цілі, та ідеї, які вона переслідує, адже супротив буде слабшим через те, що країна та суспільство не функціонуватимуть як цілісний механізм.

Розділ II. Аналіз медіа-повідомлень як інструментів ведення інформаційної українсько-російської війни

Серед вітчизняних авторів на даний момент існує типологія дослідження поділу інформаційних воєн, яка складається з чотирьох підходів. Ця класифікація дозволяє зрозуміти різні інтерпретації і, відповідно, дає можливість розширювати знання про завдання тих, хто її веде та зрозуміти, наскільки різними можуть бути ці підходи та які їх особливості в контексті українсько-російської війни.

П. Шпига та Р. Рудник описують нижче вказані 4 поняття підходи інформаційних воєн:

- згідно першого підходу інформаційна війна є сукупністю політико-правових, соціально-економічних, психологічних дій, що передбачають захоплення інформаційного простору, витіснення ворога з інформаційної сфери, знищення його комунікацій, позбавлення засобів передачі повідомлень, а також інші подібні цілі;

- другий підхід - інформаційна війна – це найгостріша форма протистояння в інформаційному просторі, де першочергового значення набувають такі якості взаємодії, як безкомпромісність, висока інтенсивність суперечки та короткотривалість гострого суперництва;

- за третім підходом інформаційна війна інтерпретується як форма забезпечення та ведення військово-силових дій за допомогою найсучасніших електронних засобів (до прикладу, цифрових випромінювачів, супутникових передавачів та інших аналогічних засобів, які застосовуються для виконання військових завдань);

- четвертий підхід: інформаційні війни ототожнюють із кібернетичними (протистояння між технічними системами). (Сасин, Г. (2015) Грани. №3 (119). 18-22.)

Ці підходи описані вже у контексті сучасного суспільства, де заради певних цілей, розповсюдження потрібної інформації та швидкого результату достатньо розуміти алгоритми комунікаційних систем, що стають невід'ємною частиною воєн сьогодення.

На основі поданого матеріалу можна сформувати висновок про те, наскільки бувають залежними події різного характеру від інформування. Також варто згадати про, безпосередньо, наявність інструментів інформаційної війни. Саме їх часто аналізують та розглядають, коли йдеться про здійснення певного впливу на суспільство чи певні соціальні групи. Найбільш відомими серед ресурсів зазначеного формату на сьогодні є інтернет-ЗМІ, соціальні мережі (або соціальні медіа), що лідирують у користуванні, адже є доступними, швидкі до поширення інформації та мають, так званий, “комунікаційний ефект”, що робить їх найбільш результативними інструментами у ході інформаційних воєн.

На даний момент існує декілька теорій, що є дотичними до теми як інформації, так і певних суперечливих суспільних моментів, що з нею пов'язані. У соціології вже були звернення до даної тематики. Дана інформація може стати хорошим підґрунтям для розуміння наявних соціологічних робіт та застосування теорії у процесі дослідження.

Варто виділити три, які мають цю дотичність. Першою є концепція публічної сфери Юргена Габермаса. У чому її особливість? Соціолог пише про особливості та зародження публічної сфери та вказує на те, що медіа впливають на громадську думку, а також здатні регулювати та змінювати суспільне життя через зв'язок із різними сферами людського життя (такими як, до прикладу, політична, економічна, церковна).

Ніклас Луман також у системній теорії формує власну концепцію, основою якої лежать суспільство та комунікація. Автор виділяє різні типи систем (фізична, органічна та соціальна) вказуючи на те, що комунікація можлива за

наявної умови сенсу та завдяки їй і відбуваються процеси у соціумі, що зображено автором як основа конструювання суспільства. Н. Луман зазнав критики теорії від вищезгаданого Ю. Габермас, що звернув увагу на дану теорію та сформував низку питань, що вважав не розкритими.

Варто також згадати у цьому переліку і Томаса Лукмана та Пітера Бергера та соціальний конструктивізм, який взято за теоретичну рамку. Вони пишуть про те, що саме актори формують, вибудовують соціальну реальність шляхом об'єктивізації дійсності. Зокрема у спільній праці «Соціальне конструювання реальності. Трактат з соціології знання» Пітера Бергера і Томаса Лукмана також є вказано, що реальність інтерпретується людьми певним чином та постає не лише як суспільний досвід, а індивідуальний. Люди починають сприймати певну інформацію, що формує повсякденне життя та їх ставлення до певних подій чи фактів. Кожна пропаганда конструює за допомогою своїх інструментів знання про навколишній світ та середовище. Також було проаналізовано конструювання знання на певну тематику за допомогою медіа.

Метод дослідження, який я обрала для реалізації свого проєкту – контент-аналіз, який використовуватиметься разом із вже готовими даними на цю тематику для досягнення кращого результату. Це потрібно для того, щоб у цій роботі можна було сформулювати, чи справді гіпотези підтвердилися за допомогою наявних прикладів. Цей метод дозволяє досліджувати соціальну дійсність завдяки обраним документальним джерелам, ЗМІ та ін.

Я обрала саме її, адже вважаю, що вона розкриває багато тез, що підходять під аналіз українсько-російської інформаційної війни, що триває й на даний момент.

Для початку я використала дані із готового контент-аналізу, а також провела власний. Одиниця аналізу - українські та російські інтернет-видання, що були перші в пошуку на задану тематику, є у вільному доступі та мають свою аудиторію

Українські:

hromadske.ua, mil.in.ua, ukrinform.ua (3), Слово і Діло (2), BBC.Ua, Українська правда, zachid.net

Російські:

BBC.Ru, rbc.ru, rg.ru, news.liga.net, EurAsia Daily, life.ru, ТАСС (2), Украина.ру (2), Regnum.ru (2), ФАН, Крым.реалии, lenta.ru, красная весна, DW (2), vedomosti.ru, kommersant.ru

Часовий проміжок: квітень-травень 2021 року, лютий-травень 2022 року

Одиниця рахунку – категорії (медицина/вакцинація, війна, останні події (День Перемоги)). До кожної із категорій були порашовані конотації. Конотації є підкатегоріями.

Мета дослідження: з'ясувати, які інформаційні компоненти розгортання конфлікту, поширені через ЗМІ мають місце в російсько-українській війні

Відповідно до мети, що є зазначена вище, виникає низка завдань:

- здійснити аналіз медіа-повідомлень та виділити їх основні ідеї
- з'ясувати, які конотації присутні та переважають в українських та російських публікаціях
- дослідити відмінності між укр. та рос. публікаціями на однакову тематику
- дослідити, які заголовки переважали в англomовних ЗМІ стосовно подій 2014-2017 років в Україні та які наративи після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 2022 році
- з'ясувати прояви дезінформації з сторони Росії в медіа-просторі

Гіпотези:

- припускаю, що інформація зі сторони як українських, так і російських ЗМІ має вплив на читача через зміст повідомлення
- існує залежність між особливостями тексту та інформаційного посилу від суб'єктивної позиції авторів/видань публікацій
- припускаю, що висвітлюються актуальні суспільні проблеми для привернення уваги читачів
- наявність графіків/кількісних даних/підрахунків/статистики присутня задля створення образу достовірності інформації, що опубліковується
- припускаю, що закордонні ЗМІ публікували актуальні новини на теми війни, розпочатої Росією на території України

Оскільки Україна дотична безпосередньо до інформаційних атак в медіа зі сторони Росії, то питання інформаційного простору, його аналізу та захисту гостро постає в українському суспільстві.

Рисунок №1

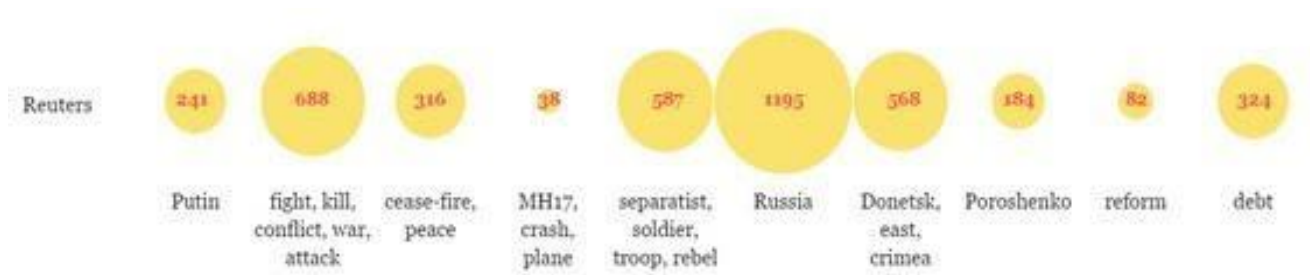
МЕДІА	САЙТ	КРАЇНА	КІЛЬКІСТЬ ЗАГОЛОВКІВ
Reuters	reuters.com	UK	4875
Bloomberg	bloomberg.com	USA	1030
Wall Street Journal	wsj.com	USA	638
New York Times	nytimes.com	USA	558
ABC News	abcnews.go.com	USA	501
Guardian	theguardian.com	UK	492
Washington Post	washingtonpost.com	USA	450
Fox News	foxnews.com	USA	434
British Broadcasting Corporation	bbc.com	UK	423
Financial Times	ft.com	UK	415
Associated Press	ap.org	USA	278
Cable News Network	cnn.com	USA	255
USA Today	usatoday.com	USA	199
Time	time.com	USA	79

Джерело: Контент-аналіз 10 000 заголовків. Як у західних ЗМІ змінювалося ставлення до України. (вересень, 2016)

Для початку варто звернути увагу на популярні закордонні видання, що робили публікації подій, що відбувались в Україні та Росії з 2014 року (жовтень) по 2017 (серпень). Сумарна кількість заголовків – 10627, серед яких британських - 6205 , американських - 4422.

У готовому контент-аналізі варто звернути увагу на дані відомих закордонних сайтів та публікацій, у яких подана кількість ключових порохованих слів із заголовків, що стосувалися подій в Україні та, здебільшого, теми російсько-української війни.

Рисунок №2

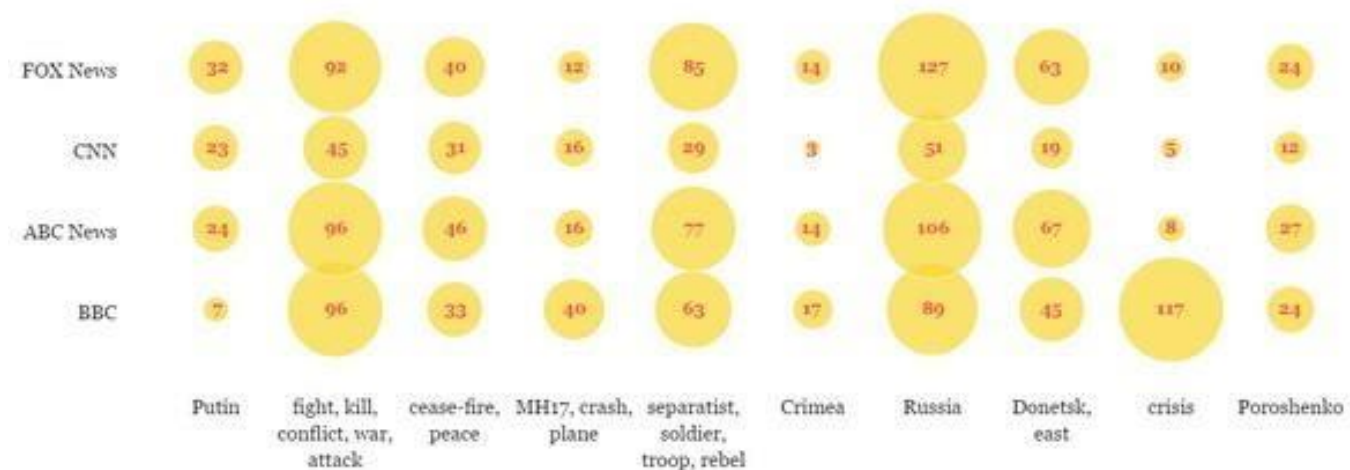

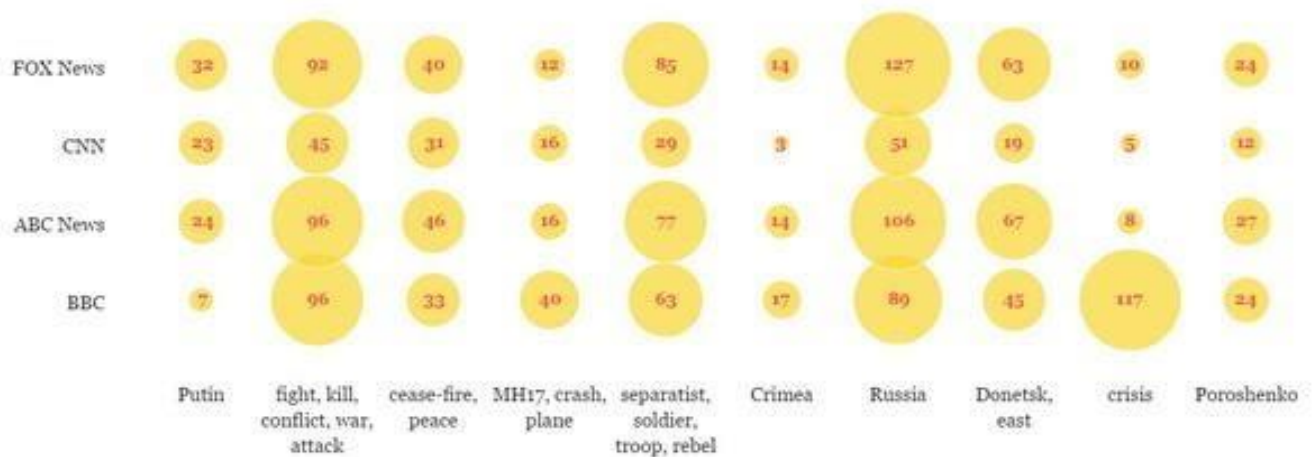
Джерело: Контент-аналіз 10 000 заголовків. Як у західних ЗМІ змінювалося ставлення до України. (вересень, 2016)

З даного рисунку можна підсумувати, що за вищевказаний період у заголовках згадувалися та були розкриті безпосередньо у текстах наступні заголовки/слова: збройний конфлікт, війна, окуповані території, питання миру, згадки представників держав та інших постатей, дотичних до теми війни - сеператисти, солдати та ін.

Цікавим фактом стало те, що, до прикладу, згадка про реформи становить лише 1%. Це може мати наступне пояснення: медіа налаштовані на питання, що є більш актуальними та можуть привернути увагу читача. Також гіпотезою стосовно цих показників є те, що як суспільство, так і держава (її представники) не акцентують на змінах в Україні, прогресі та певних успіхах, що стосуються тих чи інших реформ на одному ряду з іншими, важливими питаннями.

Рисунок №3

Джерело: Контент-аналіз 10 000 заголовків. Як у західних ЗМІ змінювалося ставлення до України. (вересень, 2016)

У власному контент-аналізі задля отримання кращих результатів, що будуть використані у підтвердженні або спростуванні гіпотез, використано розподіл публікацій на три категорії. Категоріями виступають актуальні на даний момент теми різного характеру та змісту: як ті, що стосуються безпосередньо українсько-російської війни, так і ті, у яких висвітлені сучасні питання та проблеми.

Назви категорій

Для аналізу були обрані наступні категорії:

- вакцинація (українські та російські медіа про вакцинацію від коронавірусу)
- війна (російські війська біля українського кордону)
- останні події (День Перемоги в Україні, та яким він постає крізь призму російських ЗМІ)

Категорія: медицина

Ця тема не має прямого відношення до інформаційної війни, зате здатна показати, як працюють ЗМІ в доволі нейтральних темах (адже у них,

здебільшого, немає додаткового політичного чи економічного підтексту) для того, щоб при аналізі українських подій російськими медіа можна було б простежити, чи є схожим посил тексту та як подається інформація читачу.

Глобальним питанням та проблемою, пов'язаною із розповсюдженням коронавірусу у світі є вакцинація. Медіа стало першоджерелом для багатьох людей та інформує найважливішою інформацією читачів своїх держав. Нижче подано вибрані публікації українських та російських медіа протягом квітня та травня, на дану тематику із цитатами, що містять також основну ідею публікацій.

Українські медіа:

Таблиця №1

Назва сайту	Дата публікації	Назва статті	Ідея публікації
hromadske.ua	15 травня 2021	Україна очікує на нову партію вакцини Pfizer 18 травня. Її доставлять у межах COVAX	Україна очікує на постачання 473 тисячі доз вакцини Pfizer/BioNTech у межах глобальної ініціативи COVAX. У вівторок, 18 травня, має прибути перша частина цієї партії. Про це заявив головний санлікар України Віктор Ляшко на пресланчі з журналістами. Pfizer будуть використовувати для вакцинації освітян.
ukrinform.ua	18 травня 2021	В Україну доставили понад 122 тисячі доз вакцини Pfizer від COVAX	ЮНІСЕФ доставив в Україну нову партію зі 122 850 доз вакцини Comirnaty від Pfizer-BioNTech проти COVID-19 у рамках глобальної ініціативи COVAX. До кінця тижня ЮНІСЕФ доправить всього 473 850 доз вакцини, а також розчинник для ін'єкцій. Про це йдеться в пресрелізі ЮНІСЕФ, який є в розпорядженні Укрінформу.

BBC.Ua	13 травня 2021	Що таке ковідний сертифікат і коли українців знову пустять до ЄС	Українці невдовзі знову зможуть подорожувати до ЄС із закордонним біометричним паспортом, як це було раніше, і з новим документом - ковідним сертифікатом. ЄС поступово відкриває кордони, а у міністерстві цифрової політики та МОЗ обіцяють зробити нові документи для таких подорожей - ковідні сертифікати.
Українська правда	11 травня 2021	Україні вдалося вдвічі збільшити поставки вакцини Pfizer – Степанов	Джерело: міністр охорони здоров'я Максим Степанов на брифінгу Пряма мова: "Нам вдалося збільшити поставки вакцини виробництва компанії Pfizer BionTech вдвічі вже у цьому календарному році. Замість 10 мільйонів доз ми отримаємо 20 мільйонів доз вакцини Pfizer".
zaxid.net	23 квітня 2021	В Україну доставили вакцину від коронавірусу AstraZeneca корейського виробництва	В Україну прибула виготовлена в Південній Кореї партія вакцини AstraZeneca-SKBio від Covid-19 в кількості 367,2 тис. доз, яку доставили ЮНІСЕФ спільно з ВООЗ в рамках механізму COVAX. Як повідомив заступник міністра охорони здоров'я, головний державний санітарний лікар України Віктор Ляшко в коментарі агенції «Інтерфакс-Україна», цю партію вакцин використають для вакцинації пріоритетних груп і людей у віці 65 років і більше.
Слово і Діло	28 квітня 2021	Прокурорів почали вакцинувати китайською вакциною	В органах прокуратури України почалася вакцинація від коронавірусу. Прокурорам роблять щеплення китайським препаратом Sinovac. Про це повідомляє пресслужба Офісу генпрокурора в середу, 28 квітня.
ukrinform.ua	27 квітня 2021	Україна у світовому рейтингу COVID-вакцинації - на 81-му місці	"Країна зараз в рейтингу вакцинації, в рейтингу країн, за даними на вчора, займає 81 місце. ... Ми очікуємо з цієї нової поставки вакцини AstraZeneca, наші регіони, відкривши

			понад 2 тисячі пунктів щеплення, покажуть нові потужності”
--	--	--	--

Російські медіа

Таблиця №2

Назва сайту	Дата публікації	Назва статті	Ідея публікації
BBC.Ru	12 травня 2021	"Перепутали уколы с человеками". Путин и Мишустин завысили данные о вакцинации, Голикова их поправила	Премьер-министр России заявил, выступая с отчетом в Госдуме, что "разные этапы вакцинации" против ковида прошли уже около 24 млн человек. Двумя днями ранее президент России сказал, что "уже получили прививки" 21,5 млн россиян. Оба были неправы, но их поправила вице-премьер Татьяна Голикова.
DW	28 квітня 2021	Комментарий: Парадоксы российской вакцинации	Агентство Bloomberg, ссылаясь на некую неофициальную, но при этом правительственную статистику, сообщает о начале в России третьей волны коронавируса. Российские же власти предпочитают называть происходящее "плавным подъемчиком". При этом власти, кажется, совершенно не беспокоит то, что Россия в плане вакцинации все больше отстает от стран, про чьи трудности рассказывает по телевизору и которым пытается продать свою вакцину. Ту самую, которой зачастую не хватает в собственных регионах.
rbc.ru	4 травня 2021	AP назвало причины низких темпов вакцинации в России	Среди них — дефицит вакцины, противоречивые заявления властей, недоверие к сведениям о препаратах. По данным агентства, в России привились 8% жителей. Власти рассчитывают вакцинировать 60% взрослого населения к осени

DW	29 квітня 2021	ЕС обвиняет Россию в подрыве доверия к "западным" вакцинам	Россия продвигает на мировые рынки свою вакцину с помощью враждебных стратегий, считают в ЕС. В России, в свою очередь, обвиняют Европу в "саботаже" "Спутника V".
rg.ru	16 травня 2021	Глава Минздрава призвал россиян не тянуть с вакцинацией	Глава Минздрава Михаил Мурашко призвал россиян прививаться, не дожидаясь третьей волны коронавируса. Об этом он сказал в воскресенье в эфире телеканала "Россия 1".
ТАСС	19 травня 2021	Мишустин отметил, что Россия делает многое для противодействия пандемии коронавируса	"Россия ведет активную деятельность по борьбе с опасной инфекцией, многое делает для противодействия эпидемии, ... Именно наша страна одна из первых разработала и внедрила в производство вакцины, приступила к массовой вакцинации наших граждан."
news.liga.net	12 травня 2021	Большинство россиян выступили против вакцины Sputnik V и не будут ею прививаться – опрос	Большая часть россиян (62%) против того, чтобы прививаться от COVID-19 вакциной Sputnik V. Об этом свидетельствуют результаты опроса, проведенной российской социологической компанией Левада-центр.

Нижче подана таблиця, що показує підрахунок конотацій ЗМІ обох країн. Кількість обраних для аналізу українських ЗМІ та їх повідомлень – 7, російських також 7. Загальна кількість усіх конотацій – 43.

	Позитивна	Нейтральна	Негативна
Українські ЗМІ	12	4	2
Російські ЗМІ	4	3	18

Сумарна к-сть:	16	7	20
----------------	----	---	----

За результатами можна простежити, що нейтрального посилу в ЗМІ обох країн є набагато менше, ніж позитивного чи негативного. Це спричинено тим, що тематика вакцинації є доволі гострою у суспільстві та медіа, саме тому медіа-повідомлення містять у собі конкретний посил.

Завдяки заголовкам та оперуванням фактами, цитатами людей з сфер політики та охорони здоров'я створюють певний вплив на свідомість індивіда та ситуацію.

Українські ЗМІ скеровані на висвітлення таких факторів як доставка вакцини та її використання українським суспільством. Неодноразово згадуються країни Європи, як у ролі постачальників вакцини, так і території, які дотичні до вирішень низки питань, дотичних до теми коронавірусу та вакцинації в загальному.

Російські медіа згадують Європу в негативному контексті, тема вакцинації в загальному показана як складний механізм, де чергуються заклики до вакцинації, відмова людей та труднощі, що виникають внаслідок цієї діяльності.

Категорія: війна

Українські ЗМІ:

Назва публікації	Дата публікації	Назва статті	Ідея публікації
mil.in.ua	26 квітня 2021	Російські війська залишаються біля кордону України	Загроза вторгнення російських регулярних військ в Україну зберігається, оскільки техніка 41-ї армії ЗС РФ залишається на полігоні під Воронежем. Не зважаючи на наказ міністра оборони РФ С. Шойгу, який доручив до 1 травня 2021 року повернути задіяні у "раптовій

			перевірки” військових до пунктів постійної дислокації. До вересня на полігоні «Погоново» під Воронежем залишається бойова техніка 41-ї армії РФ.
ukrinform.ua	26 квітня 2021	Російські війська біля кордону: Арахамія просить Конгрес США про подальшу підтримку України	Зокрема, він висловив сподівання, що найближчим часом Україна зможе отримати військову допомогу з боку США завдяки ухваленню Сполученими Штатами двопартійного проекту закону «Про партнерство з Україною у сфері безпеки» (Ukraine Security Partnership Act). Він передбачає збільшення щорічної військової допомоги до 300 млн доларів, включаючи надання летальної зброї.
Слово і Діло	28 квітня 2021	Відведення військ: чому Росія досі дислокує свою армію поблизу українського кордону	3 квітня Росія пообіцяла розпочати відведення своїх військ від українських кордонів. Однак у Державній прикордонній службі зазначають, що наразі виведення військ фіксують лише в окупованому Криму.

Російські ЗМІ:

Назва публікації	Дата публікації	Назва статті	Ідея публікації
vedomosti.ru	5 травня 2021	Украина обустроила 400 км противотанковых ровов на границе с Россией	Глава погранслужбы отметил, что инженерное обустройство должно на 100% обеспечивать контроль за линией государственной границы. Передвижения российских войск возле границы с Украиной он назвал «очередным элементом гибридной войны».
lenta.ru	17 травня 2021	Украина усомнилась в отводе	Позже, однако, украинские власти заявили, что угроза стране на восточных границах сохраняется. Отвод нескольких тысяч

		российских войск от границы	российских военнoслужущих Киев счел «несущественным» и попросил союзников нарастить военную поддержку.
kommersant.ru	23 квітня 2021	ЕС, США и ООН отреагировали на решение России отвести войска от границы с Украиной	Накануне, 22 апреля, министр обороны РФ Сергей Шойгу объявил о завершении проверок войск на юге и западе страны и возвращении военных в места дислокации. ООН решение Москвы приветствовала. США и ЕС заявили, что будут «пристально следить» за дальнейшими действиями России на границе с Украиной.

Було проаналізовано 6 публікацій, з яких Україна – 3, Росія – 3. Загальна кількість конотацій – 18.

	Позитивна	Нейтральна	Негативна
Українські ЗМІ	2	1	7
Російські ЗМІ	1	1	6
Сумарна к-сть:	3	2	13

Нещодавня ситуація з дислокацією російської армії біля українського кордону стала масово обговорюватись та поширюватись по інтернет-ресурсах. Українські медіа негативно відносяться до даного перебування рос. армії, адже ставиться під сумнів територіальна цілісність держави – є загроза вторгнення. Із позитивних конотацій можна виділити згадки про очікувану підтримку зі сторони США та військову допомогу у разі погіршення ситуації.

У російських медіа-повідомленнях наводяться цитати та зображуються у негативному контексті, акцентуючи й на тому, що Україну підтримують інші країни щодо думки про наступ російських військ на її території. (цитати голови “Передвижения российских войск возле границы с Украиной он назвал «очередным элементом гибридной войны».”, “эти учения были использованы РФ именно для демонстрации силы Украине, оказания давления на военно-политическое руководство нашего государства и, конечно, на наших международных партнеров, которые активно поддерживают Украину на ее

пути к миру” демонструє те, наскільки Україна вірить в можливий наступ зі сторони Росії).

Категорія: останні події

Для аналізу було обрано сайти, що опублікували інформацію щодо подій, які відбувались в Україні впродовж підготовки та проведення 9 травня – Дня Перемоги.

Таблиця №3

Назва сайту	Дата публікації	Назва статті	Яка конотація переважає?	Ідея публікації
EurAsia Daily	12 травня 2021	9 Мая на Украине: можно и нужно сопротивляться	негативна	“несмотря на попытки украинской власти «задушить» мероприятия по случаю Дня Победы, 9 Мая жители Украины помнят и чтят с особым трепетом. Историческая память о событиях Великой Отечественной войны до сих пор жива в умах украинцев.”
Regnum.ru	2 травня 2021	«А чё не на 9 мая?» — в Киеве будет парад в «день независимости» 24 августа	негативна	“«Все равно все будут смотреть парад на 9 мая в России, потому, что там именно парад, а у нас маскарад...» — подытожила Nat.”
life.ru	9 травня 2021	"Циничная скотина": Политолог указал на безразличие	негативна	“По словам политолога, у Зеленского изначально во главе всех ценностей стояли деньги. Поэтому с таким

		Зеленского к памяти деда — героя ВОВ		президентом можно не ждать каких-то хороших изменений в стране.”
ТАСС	8 травня 2021	МВД Украины в канун 9 Мая предупредило граждан об ответственности за советскую символику	негативна	“Министерство внутренних дел Украины в канун празднования Дня Победы 9 Мая предупредило граждан об административной и уголовной ответственности за использование советской символики.”
Украина.ру	10 травня 2021	День Победы или день сопротивления? О том, что происходило 9 мая в Украине	негативна	“Сегодня День Победы на Украине стал стихийным днём сопротивления, и от дистанцирования от него лживого украинского официоза праздник только выиграл в своей глубинной, народной сути. Но чем больше мы будем игнорировать украинскую политическую реальность, тем меньше людей на Украине (и не только на Украине) продолжит верить в грядущую победу — хотя бы потому, что не будут видеть реальной альтернативы происходящему.”
Regnum.ru	10 травня 2021	«Мы в реальной оккупации» — 9 мая на Украине	негативна	“Итоги празднования Дня Победы на Украине, а также утверждение депутата Рады о том, что народная память идет вразрез с навязываемой народу позицией украинского института национальной памяти, прокомментировали

				читатели телеграм-канала «наглый».
Украина.ру	8 травня 2021	Перелом памяти. Зачем на Украине переписывали историю и к чему это привело	негативна	“После победы Евромайдана зимой 2014 года власти Украины взяли последовательный курс на «отрыв» от России, попытавшись заодно изменить идеологию и историческую память украинцев.”
ФАН	9 травня 2021	Украинка расплакалась в прямом эфире из-за попыток властей «стереть» память о войне	негативна	“Киев, 9 мая. Украинцы сопротивляются попыткам киевских властей «стереть» память о Великой Отечественной войне. Во многих городах Украины состоялись мероприятия ко Дню Победы. Власти Украины ежегодно призывают 8 мая отмечать День памяти и примирения, но украинцы считают праздник чуждым и продолжают праздновать День Победы 9 мая. Ветераны не боятся угроз украинских радикалов и с гордостью надевают военную форму и медали.”
Крым.реалии	9 травня 2021	США 9 мая вновь призвали Россию вернуть Украине контроль над Крымом	нейтральна	“На этой неделе в Госдепартаменте США выразили обеспокоенность «агрессивными действиями» Кремля в отношении Украины и призвали Россию вернуть ей полный контроль над Крымским полуостровом. Ранее в Кремле не раз

				заявляли, что вопрос территориальной принадлежности полуострова закрыт для обсуждений.”
lenta.ru	4 травня 2021	Украинские неонацисты решили провести акцию к 9 Мая	негативна	“По данным издания, они намерены провести «военно-историческую реконструкцию» быта и боевых действий боевиков Украинской повстанческой армии (УПА, запрещена в России) и дивизии СС «Галичина». Неонацисты анонсировали акцию, несмотря на осуждение марша в честь основания дивизии СС «Галичина», который состоялся в Киеве 28 апреля.”
красная весна	9 травня 2021	В Киеве люди отбили от полиции бабушек с портретом Жукова	негативна	“На видеозаписи из парка Славы видно, как представители полиции попытались увести двух бабушек с медалями и орденами, которые принесли портрет Жукова, но люди окружили их и начали петь «Катюшу», не подпуская полицейских”
DW	9 травня 2021	США призвали Россию вернуть "полный контроль" над Крымом	негативна	“Россия в начале весны перебросила в аннексированный Крым и к границе с Донбассом около 120 тысяч солдат и офицеров, вызвав в Украине и на Западе опасения, что Москва готовится к войне с Украиной. Посол Украины в ФРГ Андрей

				Мельник заявил, что его страна будет еще энергичнее добиваться членства в НАТО. Минобороны РФ объяснил переброску войск реакцией на "угрожающие действия" Североатлантического альянса и необходимостью проверить боеготовность российской армии."
--	--	--	--	--

	Позитивна	Нейтральна	Негативна
EurAsia Daily	2	0	4
Regnum.ru	1	0	2
life.ru	1	0	3
TACC	0	0	3
Украина.py	0	0	4
Regnum.ru	0	1	3
Украина.py	1	0	7
ФАН	1	0	1
Крым.реалии	0	1	1
lenta.ru	1	1	2
красная весна	1	0	2
DW	0	1	2

Загалом було використано 12 публікацій (з визначеннями, яка конотація переважає у кожному із них), тексти яких стосувались безпосередньо ситуації в Україні та у яких простежуються інформаційний конфлікт зі сторони Росії.

Посил, у більшості публікацій, негативний, ключову роль відіграє емоційна складова та контекст. Росія чітко виділяє у публікаціях український "народ"

та українські “власти”. Це також додатково підтверджує роль Росії як агресора, що чинить провокації, базуючись на поділі, в якому вона більше зацікавлена.

У публікаціях немає посилань на відповідні офіційні заяви, рішення та закони України, з яких би читачу стала зрозумілою поведінка “властей”, оперуючи ситуаціями, які є вигідними для зображення та використання у певних цілях, таких як маніпуляції або ж дезінформування суспільства. Це сприяє формуванню певної думки стосовно України та породжує ще більше неточної, не перевіреної інформації, через яку інформаційна сфера в умовах війни набуває неточностей та гучних, спрямованих на емоційне забарвлення, висновків. Більш того, згадки про Крим та США як сторону, що спонукає повернути контроль над цією територією Україні, лише підсилюють інформацію щодо, так званих, змін ідеології українців та їх внутрішньої боротьби за певні цінності та їх вільний прояв.

Варто виділити джерело “Regnum.ru”, що вирізнилось специфікою публікації: посил проявлений не лише інформацією стосовно теми Дня Перемоги та його перебігу, а був також доданий певний список цитат читачів. Вони, здебільшого, негативно коментували зазначену у статті ситуацію. Такий хід створює хибну уяву про події, адже не вказано, які були передумови до тих чи інших описаних ситуацій та чим вони завершилися.

Загалом вплив російських медіа на читача є негативним, посил спрямований на поширення . Винятком стало російськомовне джерело під назвою “Крым.реалии”, у статті якого переважали лише факти та посилання, що підтверджує даний заголовок. (“США 9 мая вновь вернут "полный контроль" над Крымом”).

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що інформація зі сторони як українських, так і російських ЗМІ має вплив на читача через свій зміст, повідомлення. Це проявляється в тому, як подається та чи інша новина, яким

є її посил та на кого публікація є орієнтована (це можна простежити в цитатах зі статей, у яких закладена як в назві, так і в основному тесті основна ідея та думка).

Наступну гіпотезу, що стосується залежності між особливостями тексту та інформаційного посилу від авторів публікацій також можна підтвердити: в залежності від того, хто робить публікацію, наявними є розбіжності у подачі тематичного матеріалу. На фоні прикладу з вакцинацією простежується те, наскільки українські та російські медіа мають різний посил, що може стати вагомим приводом громадян до формування власної думки, відштовхуючись від даного типу публікацій.

Також можна частково підтвердити гіпотезу, що висвітлюються актуальні суспільні проблеми для привернення уваги читачів. Якщо брати до уваги, до прикладу, навіть описи російських медіа українських події на фоні 9 травня – піднімається проблематика цього дня та те, як (з сторони рос. ЗМІ) День такого масштабу Україна намагається викоринити всупереч багатьом факторам, то це є також проблемою зі сторони тих, хто це поширює та інформує. 9 травня в свідомості росіян – великий, важливий день, саме тому ціль медіа – увага буде досягнутою.

Гіпотезу про те, що наявність графіків/кількісних даних/підрахунків/статистики присутня задля створення образу достовірності інформації, що опубліковується, можна спростувати. Російські медіа у публікаціях більше роблять акцент саме на текстовій складовій, цитатах, наповнюючи їх таким змістом, який вони очікують в подальшій самостійній аналітиці чи певному формуванні думок читача. Можливо уникнення кількісних показників полягає також у тому, що вони не завжди відповідають опублікованому змісту, відрізняються від ідеї публікації або ж просто їх нема у відповідній тематиці.

Гіпотеза про те, що закордонні ЗМІ публікували актуальні новини на теми війни, розпочатої Росією на території України також підтвердилась. Авторитетні медіа від початків війни неодноразово використовували у своїх заголовках та контексті назви обох країн – України та Росії, згадуючи чинних президентів та сконцентровуючи увагу здебільшого на збройній боротьбі (fight, kill, conflict, war, attack) та згадки за території, за які та на яких відбувались події. (Донецьк, Схід, Крим (менше)). Дана гіпотеза також показала, наскільки важливою є позиція України у світовому контексті, адже в інформаційній війні сучасності цінується думка, відношення та дії країн Європи, США та ін. до російсько-української війни та можливе їх втручання у війну та наслідки за їх участі.

Узагальнюючи вищевказану отриману інформацію та проаналізувавши джерела можна підтвердити, що медіа-повідомлення є інструментами ведення інформаційної українсько-російської війни. Завдяки конотаціям було отримано результати, що підтверджують інформаційний вплив у контексті війни між Росією та Україною.

Розділ III. Інформаційна війна в медіа. Період повномасштабного вторгнення

24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала повномасштабну війну проти України та на українських територіях. Президент Володимир Путін оголосив про необхідність проведення так званої «спеціальної воєнної операції», яка начебто мала б взяти за мету «демілітаризацію та денацифікацію України» - розпочались ракетні удари по всій території України, а також наступ військ з території підконтрольних росії територій. Важливо також зауважити, що з напрямку Білорусі теж було введення військ та досі часто випускаються ракети по різних напрямках. Ця жорстока війна, розпочата країною-агресором – росією, супроводжується й іншою війною – у медіа-просторі.

Російські медіа стараються працювати на випередження і їх метою є дезінформація та приховування правди і тих реалій та злочинів, які робить їхня держава, її представники та населення.

Метою українських ЗМІ та їх медіа-повідомлень є висвітлення для українців та громадян усього світу правди та фактів, що стосуються війни та злочинів, які робляться окупантами на території України.

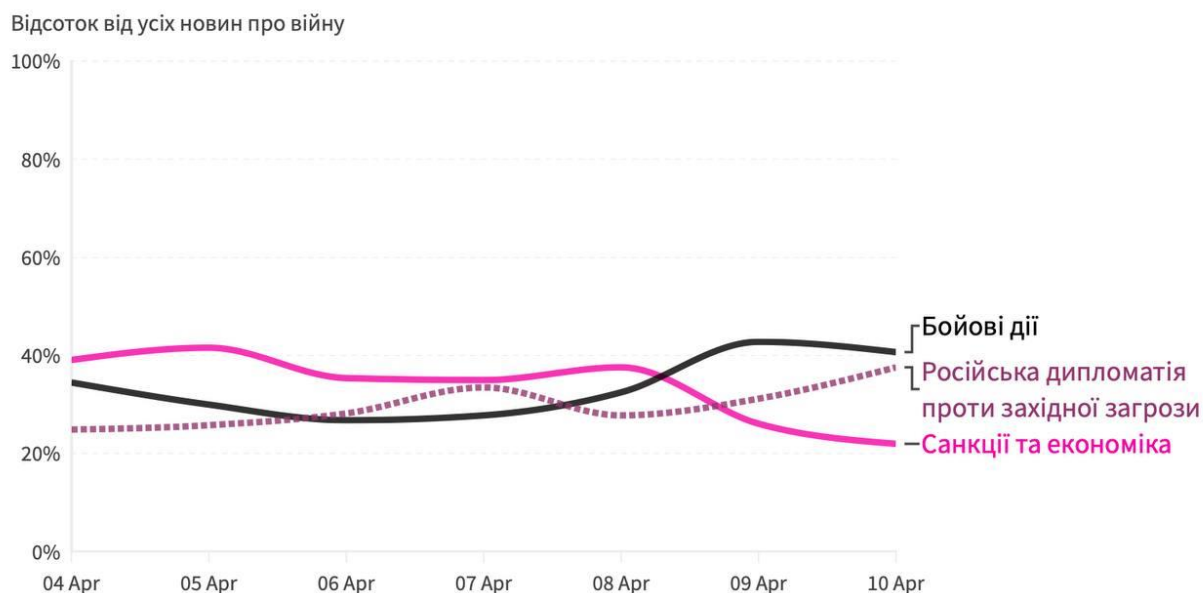
А умовах війни підтвердилась гіпотеза про те, що інформація зі сторони як українських, так і російських ЗМІ має вплив на читача через свій зміст, повідомлен та існує залежність між особливостями тексту та інформаційного посилю від авторів публікацій.

Центром протидії дезінформації, що працює при РНБО (Рада Національної Безпеки та Оборони) України було зібрано найпопулярніші пропагандистські тези Росії (Інститут масової інформації. Топ 3 дези, яку поширювали про Україну в медіа РФ, - ЦПД.):

- Дефіцит пального в країні

- Нестача продовольства, голод
- Крадіжки гуманітарної чи військової допомоги

Рисунок №4

Джерело: texty.org.ua. Кожна третя новина – про війну або її наслідки для РФ.
Моніторинг російських ЗМІ за 4–10 квітня

Для російського медіа-простору основними темами стали бойові дії (“спецоперація”), дипломатичні відносини РФ з Заходом, зовнішня загроза Заходу, санкції та їх вплив, економіка росії – ці наративи фігурують для російського населення.

Серед наративів переважають також наступні заголовки/теми в рос.медіа: Захід продовжує надавати озброєння Україні та затягує конфлікт, Україна попри допомогу західних партнерів та ЄС все одно програє у війні, санкції, накладені на Росію та Захід зокрема продовжує тиснути на економіку РФ.

Інформацію отримано з сайтів: regnum.ru, life.ru, kommersant.ru, naspravdi.info, lenta.ru, pravda.ru, antifashist.com, c-inform.info, kafanews.com, dni.ru, sevastopol.su, newc.info, vz.ru, ruinform.com, sobytiya.info, meridian.in.ua,

newsland.com, xvesti.ru, odnarodyna.org, nefakt.info, pravdanews.info, ukraine.ru, aif.ru

Центр протидії дезінформації при РНБО повідомлено про наратив зі сторони російських ЗМІ - «The Washington Post: Іноземні найманці їдуть з України через брак зброї та радять іншим бійцям не воювати проти росії»

“Довіра росіян до своїх ЗМІ стрімко падає, особливо добре на це вказує опитування населення, що показує: до війни телевізійним новинам довіряв кожен четвертий росіянин, сьогодні ж - кожен п'ятий.”

З даних РНБО, пропагандисти дедалі частіше посиляються на закордонні медіа, але майже ніколи не залишають посилання на оригінальну статтю, аби населення РФ не дізналося правду. Вочевидь це зроблено з метою підвищення рейтингу довіри.

Висновки

У цій дипломній роботі було здійснено опрацювання ключових термінів в межах складної ситуації, у якій перебуває українське суспільство на даний час в умовах російсько-української війни. Також було проведено компаративний аналіз для виокремлення ключових понять та формулювання складових інформаційного медіа-простору, війни та їх складових у контексті сучасної України. В емпіричній частині роботи було використано дані контент-аналізу на основі західних ЗМІ та здійснено контент-аналіз українських та російських ЗМІ. Ключовою метою було з'ясувати прояви інформаційного конфлікту (завдяки аналізу українських та російських ЗМІ), а також характеристика інформаційної війни, її прояви та наслідки в медіа-просторі України.

Отож, проаналізувавши інформаційний зміст різних ресурсів та узагальнюючи вищевказані формулювання із першого розділу можна сказати, що інформаційний (медійний зокрема) простір є середовищем розвитку та популяризації різноманітних процесів, що можуть впливати на суспільство та формування громадської чи особистої думки.

Було виділено найважливіші інтернет-майданчики, на яких проявлялося розповсюдження інформаційної діяльності країни-агресора, а також зосереджено увагу на аспектах, через які, власне й трапляється великий акцент на цій війні – інформаційній, адже всі подальші дії вже відбуваються безпосередньо в повсякденному житті людей, що проживають в країні та мають змогу реагувати на опубліковану інформацію згідно власних поглядів та бажань. Вся вище подана інформація була описана, враховуючи всі сучасні особливості використання та створення новин та певних джерел, що містять певний посил.

Російсько-українська війна – приклад маніпуляцій зі сторони агресора над інформаційним простором громадян та жителів іншої держави. Прояви інформаційної війни, її завдань та можливих агресивних проявів

відображаються на громадянах та породжують низку суспільних проблем, які з загостренням війни через вторгнення Росії у лютому 2022 року стали набагато гострішими.

Розуміючи, що жителі України і не тільки мають доступ до різного виду медіа, а також наскільки великий масив інформації постійно є в обігу серед соціальних мереж, телеканалів, публікацій (як електронних, так і друкованих та виданих), свідчить про можливість неконтрольованого доступу до більшості мереж як засобів поширення інформації та здатні самі корегувати цю інформацію, що надходить до нас з різних джерел її опублікування та поширення.

Інформаційна війна в російсько-українських реаліях є важливою передумовою до прийняття важливих рішень у світовому розрізі та необхідною темою для пізнання кожному, хто має дотичність до медіа та хоче забезпечити себе перевіреними фактами. Деталізоване вивчення інформаційного простору та його вмісту, наповненого вірною інформацією з різних галузей лише pomoже робити влучні висновки та обмежувати непотрібний потік новин.

Оскільки інформаційна війна на даний момент є однією з актуальних світових тем, в цій роботі було використано для аналізу іноземні джерела. У них деталізовано описаний процес інформаційної війни та механізм її дії та впливу на суспільство та політичні та економічні процеси країни.

За теоретичну рамку було обрано соціальний конструктивізм Т.Лукмана та П.Бергера, оскільки еोजना пропаганда конструює за допомогою своїх інструментів знання про навколишній світ та середовище. Також було проаналізовано конструювання знання на певну тематику за допомогою медіа.

Під час проведення та написання емпіричної частини дипломної роботи увага була зосереджена на продуктах діяльності інтернет-ЗМІ, зокрема на медіа-повідомленнях та посилі, який вони несуть. Ці публікації було обрано, адже

вони охоплюють широке коло читачів, джерела регулярно публікуються, що, певним чином, є показником їхнього статусу та запиту на їх діяльність серед суспільства. Було проведено аналіз вже наявного дослідження на тему українських та російських ЗМІ, а також власний контент-аналіз з метою з'ясувати, чи присутні прояви інформаційного конфлікту між Росією та Україною за допомогою українських та російських ЗМІ (отримані результати показали, що так, на даний момент вони є присутні). Згідно проведеного контент-аналізу можна підтвердити, що медіа-повідомлення є інструментами ведення інформаційної українсько-російської війни.

В подальшому для зацікавлених у розвитку досліджень на тематику цієї дипломної роботи потрібно буде зосередитись на проведенні дослідження на тему “ Інформаційна війна та її прояви в медіа-просторі сучасної України”. (Додаток №1) з врахуванням всіх подій та змін, що вже відбулись на території України та поза її межами, але мали значний вплив на розвиток війни. Для того, аби взнати, що саме в медіа-просторі безпосередньо впливає на сприйняття тих чи інших подій в умовах російсько-української війни, потрібно залучити осіб, що проживають на території України задля отримання їх думки стосовно медіа-повідомлень та їх впливу. Для цього потрібно буде провести інтерв'ю з громадянами України, щоб з'ясувати прояви інформаційного впливу на даний момент. Окрім власного досвіду респондентів буде також змога отримати дані, що покажуть їх обізнаність стосовно інформаційного впливу та безпеки, взнати особливості діяльності різних інформаційних платформ та, завдяки отриманим відповідям на усі блоки питань, дослідити значення та роль пропаганди, особливо у часі війни.

Список джерел і наукової літератури:

1. Войтович, Н., Кравець, К. (2014). *Сучасна інформаційна війна: Росія проти України*. Київ: Обрії друкарства, № 1 (3). 69-78.
2. ГО «Детектор медіа». (2016). *Результати опитування “Як російська пропаганда впливає на суспільну думку в Україні (дослідження)”*. Київський міжнародний інститут соціології.
3. Горбань, Ю. (2015). *Інформаційні технології*. Вісник НАДУ 1’, 136-140.
4. Законодавство України. *Постанова Кабінету Міністрів України*. Концепція від 20.01.1997 № 40.
5. Законодавство України. *Угода Кабінету Міністрів України; США; Міжнародний документ* від 23.05.2016.
6. Зубарева, М. (2015). *Аналіз інформаційної війни між Росією та Україною в інформаційному суспільстві*. Інформаційне суспільства. Випуск 21. (січень-червень)
7. І.П. Рущенко. (2015). *Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога: монографія*. Харків: ТОВ “ТІМ ПАБЛІШ ГРУП”
8. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) Розділ І. Загальні засади. Стаття 1.
9. Курбан, О. (2016). *Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навчальний посібник* (с. 286.) Київ: ВІКНУ.
10. Ліпкан В., Никифорчук Д., Руденко М. (2002). *Боротьба з тероризмом*.
11. Магда Є.(2014). *Виклики гібридної війни: інформаційний вимір*. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. №5. 138-142.
12. Малик, Я.(2015). *Науковий вісник. “Демократичне самоврядування”* Вип. 15
13. Маруненко, О. (2011) *Зовнішні і внутрішні інформаційні війни у медійному просторі України*. Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал No 4. 92.

14. Москалик, Г. (2013). *Поняття, природа і джерела формування інформаційно-комунікаційного середовища*. Науковий вісник:Гілея. №77. 149-153.)
15. Погрібна, В. (2014). *Соціологія. Соціальні ризики як суспільний феномен: методологічні аспекти аналізу*. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 4 (23). 208-216.
16. Погрібна, В. Герасіна, Л. *Інформаційна війна як каталізатор геополітичних змін*. Бібліотека НЮЛ ім. Ярослава Мудрого. 75.
17. Сасин, Г. (2015) *Грані*. №3 (119). 18-22.
18. Семен, Н. (2015). *Поняття “інформаційна війна в контексті соціальних комунікацій”*. Держава та регіони. Соціальні комунікації, 2016 р., № 1 (25).
19. Смола, Л. (2016). Інформаційна війна Росії: особливості, інструменти та об’єкти впливу. *Наукові записки інституту журналістики*. КПІ, Том 61. листопад-грудень, 77-83.
20. Стадник, А. (2016). Інформаційна війна як комунікативна технологія впливу на масову свідомість та громадську думку, №1 (129), 111-115.
21. Танчин, І. (2005). *Соціологія*. Львів: Українська академія друкарства.
22. Требін, М. (2015). Серія “Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. №1148, 30-32.
23. Інститут масової інформації. Топ 3 дези, яку поширювали про Україну в медіа РФ, - ЦПД.
24. A Theory of Information Warfare by Col Richard Szafranski, published in *Airpower Journal* - Spring 1995
25. Achieving Information Superiority by Patricia M. Barwinczak, *Military Review* Volume LXXVIII - September - November 1998
26. C. Paul, M. Matthews. (2016). The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model. Why It Might Work and Options to Counter It.

27. Carter Malkasian, *A History of Modern Wars of Attrition* (Westport, CT: Praeger, 2002), pp. 5-6.
28. G. Shaishmelashvili. (2021). Foreign police research institute. Analysis: Russia's permanent war against Georgia.
29. Lyle J. Morris, Michael J. Mazarr, Jeffrey W. Hornung, Stephanie Pezard, Anika Binnendijk, and Marta Kepe, *Gaining Competitive Advantage in the Gray Zone: Response Options for Coercive Aggression Below the Threshold of Major War* (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2019), p. 82. On the situation across the occupation line, see, Natia Seskuria, "Russia's 'Silent' Occupation and Georgia's Territorial Integrity," RUSI, April 18, 2019.
30. Shapiro, Jacob N. (2019). *Trends in Online Foreign Influence Efforts*. ESOC Publications.
31. Texty.org.ua. Кожна третя новина – про війну або її наслідки для РФ. Моніторинг російських ЗМІ за 4–10 квітня (та посилання на джерело РНБО)
32. What is Information Warfare? Col Andrew Borden, USAF (Ret.), *Air & Space Power Chronicles*, November 1999 *What is Information Warfare?* Col Andrew Borden, USAF (Ret.)

Додатки

Додаток №1

Гайд

Інформаційна війна та її прояви в медіа-просторі сучасної України

Шановний респонденте. Я представляю соціологічну лабораторію Українського католицького університету. В нашому дослідженні ми намагаємося з'ясувати прояви інформаційного впливу в Україні в наш час. Ми вдячні Вам за Вашу згоду долучитися до цього наукового проекту.

Ми будемо записувати нашу розмову. Йдеться тільки про аудіозапис, без відео. Цей запис необхідний для того, щоб ми згодом не опустили щось важливе з нашої розмови.

Аудіозапис розмови буде доступний лише вузькому колу дослідників і ніколи не з'явиться у публічному доступі. Однак ми просимо у Вас права процитувати в нашому звіті прямі цитати з інтерв'ю зі збереженням анонімності (зазвичай імена респондентів зашифровують і реальні імена ніколи не називають).

Тут не буває правильних чи неправильних відповідей, оскільки йдеться про Ваш персональний досвід, а він цінний таким, який він є. Тому просимо Вас бути максимально відвертими у власних відповідях.

I. БІОГРАФІЯ

1. Розкажіть, будь ласка, про себе.

Необхідно отримати таку інформацію:

- Скільки Вам років?

- Де Ви народились/проживаєте?
- Яка у Вас освіта?
- Вид Вашої діяльності? (Додаткові: Як і де любите проводити Ваш вільний час?)

Питання для респондентів:

II. ІНФОРМАЦІЯ

1. Звідки Ви отримуєте нову інформацію найчастіше?
2. Чому саме ці канали Ви обрали для отримання інформації?
3. Чи користуєтеся соц. мережами?
4. Якщо так - якими?
5. Якщо ні - чому не використовуєте соц. мережі?
6. Чи цікавитесь Ви ситуацією, яка є на даний момент в Україні?
7. Якщо так - яким джерелам Ви надаєте перевагу/довіряєте?
8. Якщо ні - звідки або від кого найчастіше отримуєте певні новини про ситуацію в Україні?
9. На Вашу думку, чи використовуються ЗМІ в Україні з метою пропаганди? Якщо так - якої саме?
10. Як вважаєте, які теми найчастіше є недостовірними?
11. Як Ви думаєте, чи схильне українське суспільство підпадати під вплив пропаганди?

III. ПРОЯВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

1. На Вашу думку, що таке інформаційна війна?
2. Як Ви вважаєте, чи відбувається інформаційна війна (у часі російсько-української війни в Україні) на даний момент?
2. В чому саме вона полягає і проявляється?

5. Де Ви зустрічаєте найбільшу кількість інформації, що має суто політичне спрямування або ж певний політичний підтекст? Чи Ви її шукаєте самостійно, чи натрапляєте? (борди, постери, рекламні вивіски і тд)
6. Що для Вас означає термін “інформаційна безпека”?
7. Чи стикаєтесь Ви з пропагандою або неправдивою інформацією в різних джерелах її поширення?
8. Чи можете вказати, в яких джерелах найчастіше з нею стикаєтесь та як часто зауважуєте подібну інформацію?
8. Чи змінилось щось з часів війни в інформаційному просторі? Якщо так - Що саме змінилось? Якщо ні - що конкретно, на Вашу думку, мало/могло б змінитися?
9. Як Ви думаєте, що саме повпливало на ці зміни безпосередньо в українському інформаційному просторі?

IV. ДІЯЛЬНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

10. На Вашу думку, які джерела найчастіше публікують недостовірну інформацію стосовно певних подій в Україні?
11. Чи довіряєте ви укр. ЗМІ? (телебачення, радіо, газети та журнали)
12. Яким саме джерелам інформації ви довіряєте більше за інші? Обґрунтуйте.
13. Як Ви вважаєте, які є основні цілі інформаційної війни?
14. На Вашу думку, якого роду інформація може мати найбільший вплив на суспільство? Чому?

V. ПРОПАГАНДА

12. Що для Вас означає слово “пропаганда”?

13. На які теми, на Вашу думку, найчастіше замовляють/публікують неправдиву інформацію?
14. Перерахуйте, на що саме найчастіше є спрямована інформаційна пропаганда?
15. Чи переглядаєте Ви російські медіа? Якщо так, чи довіряєте/не довіряєте? Чому?
16. Чи слідкуєте за інформацією, що стосується російсько-української війни?
17. Як часто і де ви натрапляєте на новини чи інформацію про війну та політичні чи економічні питання Україною та країною-агресором (Росією)?

VI. ЗАВЕРШЕННЯ ІНТЕРВ'Ю

1. Чи хотіли б Ви ще щось додати до нашої розмови? Можливо, ми не зачепили певні важливі аспекти, що стосуються інформації та її впливу в Україні на даний момент, про які Ви б хотіли розказати? Можливо, у Вас є певні коментарі?
2. Якщо думати про покращення ситуації інформаційного середовища в Україні, що потрібно зробити для більшої її ефективності та достовірності?

Питання для респондентів, що пов'язані певним чином із медіа:

1. Чи відомі Вам випадки поширення неправдивої інформації?
2. Як саме реагували читачі на інформацію, що публікується? (чи були у них певні негативні/позитивні коментарі, збільшилась/зменшилась активність)
3. Чи були певні зміни формату у Вашій роботі у зв'язку з війною в Україні?
3. Чи посилилась перевірка інформації, яку Ви поширюєте (якщо так, то у чому це проявлялось)?

3. Чи особисто Ви або Ваші колеги стикались з політичним тиском? Якщо так, то у чому це проявлялось та які були наслідки?

Дякую, що Ви виділили час та дали відповіді на запитання!